

Үөһээ Бүлүүтээҕи 1 № «Ньургунун» оҕо сайдар киинэ

Бэлэмнэнии бөлөххө Грамотаҕа үөрэтиигэ дьарык технологическай каартата

Иитээччи: Харитонова Гульнара Степановна

Үөһээ Бүлүү, алтынны 2023 сыл

Тема: «Кылгас уонна уһун аһаҕас дорҕооннор»

Оболор саастара: 6-7 с.(бэлэмнэнии бөлөх)

Дьарык сыала уонна соруктара: Кылгас, уһун аһаҕас дорҕооннору арааран истии ньыматын чингэтиигэ усулуобуйа тэрийии;

Кылгас уонна уһун аһаҕас дорҕоонноох тыллары дорҕоонунан ырыта, анал бэлиэлэринэн –фишканан бэлиэтииргэ үөрэтии;

Аһаҕас дорҕоону уларыттаха, тыл суолтата уларыһарын кэтээн көрүү.

Туттуллар тэриллэр: кылгас, уһун аһаҕас дорҕоон фишкалара, «Лотуо» (кылгас, уһун аһаҕас дорҕоон кубиктара, карточкалар Зайцев Н.А методикатынан) компьютер, проектор, презентация «Уһун уонна кылгас аһаҕас дорҕооннор», Карпова С.И. «Сурукка бастакы хардыылар» тэтэрээт 1 чааһа.

Көһүтүллэр түмүктэр:

- Тыл дорҕоонун истэн араарар. Тылга дорҕоон турар бэрээдэгин быһаарар, фишканан сөпкө бэлиэтиир;
- Аһаҕас уонна бүтэй дорҕоон диэн арааран билэр. Кылгас уонна уһун аһаҕас дорҕоонноох тыллары таба ырытар, кылгас-уһун дорҕоону тэннээн көрөр;

Билэр-көрөр сатабыл: Дорҕоону таба истэргэ, санарарга холонор, болдьох бэлиэлэрин таба туһанар үөрүйэһэ сайдар.

Бэйэни салайынар-дьаһанар сатабыл: дьарыктанар баҕалаах, бэйэтин санаатын этинэр, бэйэтэ сатаабытыттан астыныы ылар.

Бодоруһар үөрүйэх:

Атын оҕолору кытта сатаан алтыһар, кэпсэтэр, араас түгэннэргэ кэпсэтиһэр киһитин сэнээрэр, санаатын болҕойон истэр, убаастабыллаахтык сыһыаннаһар, бииргэ алтыһан үлэлиир

Дьарык хаамыта

Дьарык түһүмэхтэрэ	Иитээччи дьарыга	Оҕолор дьарыктара	Көһүтүллэр түмүк
<p>1.Тэрээһин чааһа</p> <p>Сыала: дьарыкка бэлэмнэнии</p>	<p>Дьарыкка үлэлиир туругу тэрийии.</p> <p>- Үтүө күнүнэн! Билигин грамота дьарыга, бүгүн Дорҕоон туһунан өссө элбэҕи билиэхпит , сана фишканы кытта билсиһиэхпит. Бэйэ-бэйэбитигэр мичээрдэһэбит, ситиһиилээх үлэни баҕарыабын!</p> <p>Оҕолор, биһиги сангарарбытыгар көмөлөһөр аһаҕастыгыгар туохтар баалларый?</p>	<p>Эбэрдэлэхэллэр</p> <p>Дьарыктанар турукка киирэн, болҕомтолорун хатыылар</p> <p>Оҕолор инники дьарыктарга билбиттэрин сангарар орган – тыл, тиис, уос диэн санаан, хатылыылар.</p>	<p>дьарыктанар баҕаны ингэринэр, бэйэни сайыннарар</p> <p>киһи сангарар органнарын билии чингэтэр.</p>
<p>2.Ситиһии төрүүтүн олохтооһун</p> <p>Сыала: билиини ыларга бэлэмнээһин</p> <p>Саҥа билиини арийыы</p>	<p>Билиин ыларга бэлэмнэниини тэрийэр.</p> <p>- Оҕолор, атынан биһиэхэ Билбэтчэй кэллэ. Кини тугу да билбэттин иһин Билбэтчэй диэн ааттаабыттар. Билбэтчэй мөһөөччүгэр тугу эрэ аҕалбыт. Туохтар буолалларын билбэт эбит. Көмөлөһөбүт дуо?</p> <p>Иитээччи фишкалары уурар. ■ ● ■</p> <p>Оҕолор , бу туох бэлиэлэрэ этэй?</p> <p>- Аһаҕас дорҕоону сангарарга, салгын хайдах тахсарый?</p>	<p>Үлэлиир турукка киирэллэр.</p> <p>Ыйытыыларга эппиэттииллэр.</p> <p>Толкуйга киирэллэр</p> <p>■ бу аһаҕас дорҕоон бэлиэтэ</p> <p>● бу бүтэй дорҕоон бэлиэтэ</p> <p>салгын иннибэккэ тахсарын</p>	<p>Амарах санааны инэри</p> <p>Бодоруһар сатабыл:</p> <p>Атын киһини тулуйан истии, бэйэ санаатын этэр</p> <p>Оҕо кэтээн, ырытан, толкуйдаан сөптөөх быһаарыыны ыларга үөрэнэр</p>

<p>Сыала: сана билиини ылыы, ырытыы</p>	<p>- Саамай сөп, салгын иннибэккэ тахсар.</p> <p>Бүтэй дорѳоону сангарарга салгын туох мѳһэйи керсөр этэй?</p> <p>████ Бу бэлиэни билэѳит дуо?</p> <p>Ханнык дорѳоон бэлиэтигэр маарынныырый?</p> <p>Онтон туга атыный?</p> <p>Оччоѳо аһаѳас дорѳоон хайдах буолара буолуой?</p> <p>Түмүк оноруу: Аһаѳас дорѳоон кылгас уонна уһун буолар эбит. Уонна ████ ████ маннык фишкаларынан бэлиэтэнэр.</p> <p>Кылгас аһаѳас дорѳоон ████ кылгастык этиллэр, уһун аһаѳас дорѳоон ████ уһуннук этиллэр</p>	<p>этэллэр</p> <p>Уос, тиис, тыл мѳһэйдиирин этэллэр</p> <p>████ сана керер бэлиэлэрин керөн толкуйга түһэллэр</p> <p>аһаѳас дорѳоон бэлиэтин курдук</p> <p>Квадрат буолбатах, көнө муннук, уһун.</p> <p>Аһаѳас дорѳоон уһуур</p>	
	<p>Сана тиэмэѳэ үлэни тэрийэр.</p> <p>Дидактической оонньуу: «Кылгас, уһун»</p> <p>Мин кылгас аһаѳас дорѳоону этэбин, эһиги уһун аһаѳас дорѳоону</p>	<p>Оонньуу көмөтүнэн уһун, кылгас аһаѳас дорѳооннору тэннээн керөллөр</p>	<p>Бииргэ үлэлиир сатабылы сайыннарар.</p>

	<p>«Лотуо» (Н.А.Зайцев методикатынан)</p> <table border="1" data-bbox="416 156 607 248"> <tr><td>а</td><td>ы</td><td>о</td><td>у</td></tr> <tr><td>э</td><td>и</td><td>ө</td><td>ү</td></tr> </table> <table border="1" data-bbox="416 308 645 400"> <tr><td>аа</td><td>ыы</td><td>оо</td><td>уу</td></tr> <tr><td>ээ</td><td>ии</td><td>өө</td><td>үү</td></tr> </table> <p>Оболор, бу карточкаларга ханнык дорбооннор суруллубуттарын билсиэбин. Билигин ханнык дорбоону истибиппитин булабыт уонна сөптөөх бэлиэни уурабыт</p>	а	ы	о	у	э	и	ө	ү	аа	ыы	оо	уу	ээ	ии	өө	үү	<p>Оболор карточкаларга истибит дорбооннорун саба уураллар.</p> <p>Хас биирдии истибит дорбооннорун сөпкө, эбэтэр сыыһа уурбуттарын презентация көмөтүнэн көннөрүнэн иһэллэр.</p>	<p>Билэр-көрөр сатабыл:</p> <p>Тугу истибэтэбин, өйдөөбөтөбүн ыйыталаһар. Сыыһатын көннөрүнэргэ үөрэнэр.</p> <p>Дорбоон буукубаларын оонньуу нөнгүө билсир</p>
а	ы	о	у																
э	и	ө	ү																
аа	ыы	оо	уу																
ээ	ии	өө	үү																
4.	<p>1. Маннайгы соруудах (слайд 1)</p> <p>- Билбэтчэй тугунан кэллэ этэй? (атынан)</p> <p>-<i>Ат</i> диэн тылы санаран көрөбүт.</p> <p>-Бастакы ханнык дорбоон иһиллэрий? [а]</p> <p>[а]- аһаҕас дорбоон дуу, бүтэй дуу?</p> <p>Кылгас аһаҕас дорбоон дуу, уһун аһаҕас дорбоон дуу?</p> <p>-Иккис дорбоон ханныгы? [т]</p> <p>-Хас дорбоонноох тылый?</p> <p>Арай бу тылы Билбэтчэй албаска уһуннук эппит. Хайдах тыл тахсарый?</p> <p>-<i>Аат</i> диэн тылы дорбоонунан ырытыы.</p> <p>-Маладьыастар, Билбэтчэй сыыһа санардаххына олох да атын тыл тахсар эбит дии.Оннук дуо оболор?</p> <p>Онтон ыт диэн тылы Билбэтчэй хайдах сыыһа санарбыта буолуой?</p>	<p>Атын киһи тугу санарарын быһа түспэккэ болбойон истэллэр.</p> <p>Ойуулары көрөллөр.</p> <p>Тыллары дорбоонунан ырыталлар</p> <p>Дорбооннору болбойон истэллэр.</p> <p>Тыл дорбооннорун чуолкайдык санараллар.</p> <p>Тылга дорбоон турар бэрээдэгин быһаараллар (схеманан).</p> <p>Аһаҕас уонна бүтэй дорбооннор диэн арааран билэллэр.</p> <p>Аһаҕас уонна бүтэй дорбооннор фишкалары билэллэр.</p> <p><i>Ат-аат, ыт-ыыт</i> тыллары тэннэн көрөллөр</p>	<p>Билэр-көрөр сатабыл</p> <p>Тыл дорбоонун истэн араарар. Тылга дорбоон турар бэрээдэгин быһаарар, фишканы сөпкө бэлиэтиир;</p> <p>Аһаҕас уонна бүтэй дорбоон диэн арааран билэр. Кылгас уонна уһун аһаҕас дорбоонноох тыллары таба ырытар, кылгас-уһун дорбоону тэннэн көрөр;</p> <p>Бодоруһар сатабыл:</p> <p>Сэһэргэхэр киһитин болбойон истэр, кэпсэтэргэ бэлэм</p>																

<p>5. Физминутка Сыала: хамсанан сынньаны</p>	<p>Физминутканы тэрийэр. Билбэтчэй кэлэн иһэн арааһы көрбүт уонна хоһоон айбыт <i>Хас биирдии оҕо хамсанытын ситиһэр</i></p> <p>Кыһын буолла, тымныйда, Тула бүттүүн хаар буолла. Кыылар уонна көтөрдөр Тыаҕа бааллар эбиттэр. Куобах манньк ыстанар, Чыычаахтарбыт көтөллөр, Үөт талах быһыгар саһыл саһан олорор, Үөһэ көрүөх ол тииткэ Тиинчээн уйа туттубут.</p>	<p>Бары үтүктэн физминутка хамсаныларынын онороллор</p>	<p>Бэйэни салайынар-дыһанар сатабыл: Сылааны таһаарар, салгыы үлэбэ бэлэмнэнэр.</p>
<p>6.Билиини чингэтии уонна хонтуруолланы Сыала: Сана ылбыт билиини чингэтии уонна хонтуруолланы</p>	<p>Ылбыт билиилэрин чингэтэргэ үлэни тэрийэр. Дорҕоон фишкаларынан үлэлээһин. <i>Слайд 2</i> Тыы ойуута. Оҕолор бу тугуй? -Бастакы ханнык дорҕоон иһиллэрий? [т] [т]- аһаҕас дорҕоон дуу, бүтэй дуу? Тоҕо бүтэй дорҕоон диэтигит? -Иккис дорҕоон ханныгы? [ы] Кылгас аһаҕас дорҕоон дуу, уһун аһаҕас дорҕоон дуу?</p>	<p>Тыллары дорҕооннорунан ырыталлар сөптөөх фишканын бэлиэтииллэр.</p> <p>Тиис уонна тыл мэхэйи үөскэтэллэр диэн ырыталлар. Уһун аһаҕас дорҕоон уһуннук этиллэрин болбойоллор. Оҕолор үлэлэрин слайд көмөтүнэн бэрэбиэркэлэнэллэр</p>	<p>Тыллары тэнгэнэн көрөр. Бодоруһар сатабыл: оҕолордуун бииргэ алтыһар, атын кинини тулуйан истэр, бэйэ санаатын этинэргэ үөрэнэр Билиини-көрүүнү ылар сатабыл: Сана билии ыларыгар баар билиитигэр тирэбирэр</p>

	<p><i>Бларь5атар түгэннэригэр өссө төгүл хатылаан, бытааннык сангардан, айах хайдах хамсыырын илиилэрин хамсатан кэтээн көрөргө үөрэтэр.</i></p> <p>-Хас дор5оонноох тылый?</p> <p>Ити курдук саа, аан, үүн диэн тыллары ырыттарар.</p> <p><i>(биирдиш-биирдиш о5о5о көмө онго5улар)</i></p>	<p>Икки дор5оонноох тыл</p> <p>Түмүк онороллор.</p>	
	<p>Тэтэрээткэ үлэ. Карпова С.И. «Сурукка бастакы хардыылар» 1 чааһа, 7 сирэй.</p> <p>- Билбэтчэй кэлэн иһэн кыылылары көрбүт, кинилэр суолларын уруһуйдаан биэриэбин. Оччо5о кинилэр уйаларын булуохтара.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Тэтэрээти арыйыы • Сурааһыннары тардыы <p>-Суруйар кэмнэ илиини, тоно5оһу, төбөнү, атағы сөпкө туттан олоробут. Харандааспытын үс тарбахпытынан тутабьт.</p> <p>- Сурааһыны батыһан суруйарга кыһаллабыт.</p> <p>-Тэтэрээккэ бары үчүгэйдик суруйдубут. Кыылылар уйаларын буллулар дуо?</p> <p><i>(биирдиш-биирдиш о5о5о көмө онго5улар)</i></p>	<p>Илиини сурукка бэлэмнээһин.</p> <p>Ыт, кус, тиин уйаларын булларан быста5ас сурааһыннары батыһыннаран суолларын ойуулууллар.</p> <p>Тэтэрээти суруйарга бэлэмнииллэр.</p> <p>Харандааһы сөпкө туталлар.</p> <p>О5олор эппиэттииллэр.</p>	
<p>8. Рефлексия</p> <p>Сыала: урук түмүгүн быһаарыы</p>	<p>Дьарык түмүгүн быһаарыыны тэрийэр.</p> <p>-О5олор, Билбэтчэй биһиэхэ туохтары а5албыт этэй?</p> <p>Фишкалары көрдөрөр.</p> <p>- Аһа5ас дор5оонноор соро5ор уһун, соро5ор кылгас буолаллар эбит.</p>	<p>Түмүк онороллор.</p> <p>Ыйытыыларга эппиэттииллэр</p> <p>Бэйэ санаатын сааһылаан этэллэр.</p> <p>Атын о5олор эппиэттэрин бол5ойон истэллэр.</p>	<p>Билэр-көрөр үөрүйэх:</p> <p>Ылбыт билиитин сатаан түмэр, сааһылыыр;</p> <p>Бодоруһар үөрүйэх:</p> <p>Атын о5олору кытта бииргэ тапсан үлэлиир</p>